

Депутати Верховної Ради України від Львівщини як представники регіональної політичної еліти

Вадим Маркітантов

Кафедра політології і соціології, Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка, УКРАЇНА, м. Кам'янець-Подільський, вул. І. Огієнка, 61, E-mail: vmark@ukr.net

Abstract – In the article the changes of regional representatives of Lviv region in the Legislative Authority and influence of the elective system on the process of its development are analyzed. On the material of this analysis the tendencies of those representatives of regional elite up to 2006 are specified.

Ключові слова – regional political elite election system, deputy, political party.

Процес елітотворення будь-якої країни проходить певні стадії, кожна з яких має свої специфічні ознаки. На нього впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. За майже два десятиліття розбудови української державності цей процес пройшов уже декілька етапів свого розвитку. В. Фесенко наголошує на їх збігові з виборчими циклами [7] і виділяє такі етапи розвитку політичної еліти: а) 1990-1994 рр., б) 1994-1998 рр., в) 1998-2003 рр. Логічним, на нашу думку, є виокремлення ще одного етапу, який розпочався з кінця 2004 року та триває й сьогодні. Аналогічним чином відбувається процес творення регіональної політичної еліти.

Виходячи з аналізу існуючих поглядів, ми розглядаємо регіональну політичну еліту як диференційовану, відносно привілейовану соціальну групу, члени якої контролюють основні канали впливу в регіоні: адміністративно-правові, фінансово-економічні та інформаційно-ідеологічні, приймають політичні рішення, безпосередньо керують регіоном, прямо чи опосередковано впливають на політичні процеси регіону. Відповідно, до неї ми відносимо голів та заступників голів обласних, міських, районних, селищних та сільських рад, депутатів цих рад, керівників управлінь та відділів місцевих держадміністрацій, лідерів політичних партій та голів політичних, суспільних та громадських організацій. Більше того, відчутний вплив на політичні процеси в регіоні здійснюють, крім названих, також і депутати Верховної Ради України від регіону, принаймні так було до впровадження пропорційної виборчої системи.

Метою дослідження є висвітлення змін у складі депутатів Верховної Ради, котрі були обрані за мажоритарними списками від Львівської області протягом незалежного періоду історії України.

Вибори 1990 року до Верховної Ради прийнято вважати першими відносно демократичними в сучасній історії України [1; 2]. Але, безперечно, першими саме демократичними виборами в незалежний період розвитку нашої держави були вибори 1994 року. Саме вони стали першими багатопартійними виборами, адже на початок 1994 року в Україні налічувалося аж 30 зареєстрованих

політичних партій [6, 90], хоча у той час ще не було змінено виборчої системи*.

Разом з тим, варто зауважити, що у той час ще не були актуальними питання щодо фальсифікації результатів голосування, невідомим для практики вітчизняного виборчого процесу було й використання адміністративного ресурсу, який широко розпочав застосовуватись під час президентських виборів 1999 року і до 2004 року досяг нечуваного розмаху [див.: 2, 140]. Все це тоді ще живило віру пересічних громадян у вибори та власні можливості щось змінити цим шляхом.

За результатами виборів 1994 року до Верховної Ради України від Львівської області було обрано 22 депутати. Така кількість представників Львівщини пояснюється мажоритарною виборчою системою, яка збереглася ще з радянських часів і яку депутати, обрані ще у 1990 році, не спромоглися змінити. Цікавим є те, що майже половина новообраних депутатів – 40,9 % (9 осіб) обиралися раніше до Верховної Ради [3].

Попри велику чисельність в країні зареєстрованих політичних партій лише 54,5 % представників Львівської області (12 осіб) представляли їх у Верховній Раді. Найбільше тут були представлені НРУ – 22,7 % (5 осіб) та КУН – 13,6 % (3 особи). Ще 9,1 % (2 особи) належали до ПДВУ* та по 4,5 % (по 1 особі) УРП і УКРП* [3].

Цікавим була й вікова представленість депутатів, що репрезентували область у Верховній Раді. Депутати від області репрезентували усі вікові категорії, найбільші з яких складала особи віком від 31 до 40 років та від 51 до 60 років – по 31,8 % (по 7 депутатів) кожна. Значно менші групи утворили депутати віком до 30 років та від 41 до 50 років – по 13,6 % (по 3 депутати). Найменшою виявилася група депутатів віком понад 60 років – 9,1 % (2 особи) [3].

Вивчаючи освітній рівень депутатів, можемо відзначити його стовідсотковий показник, більше того, 40,9 % (9 осіб) мали вчений ступінь кандидата чи доктора наук [3].

Якщо дослідники вказують на надзвичайно малу загальну кількість жінок-депутаток у Верховній Раді, то від області їх не було жодної [3].

На думку аналітиків, вибори 1998 року на всіх рівнях, від місцевих рад до Верховної Ради, стали наступним кроком у подальшому розвитку демократії

* Як і раніше вибори до Верховної Ради проводилися за мажоритарною системою.

* ПДВУ – Партія демократичного відродження України.

** УКРП – Українська консервативна республіканська партія.

в нашій країні і подальшому оновленні політичної і владної еліти [8, 115].

1997 року був прийнятий новий закон “Про вибори народних депутатів України”, за яким вводилась змішана виборча система. Відповідно до цього закону половина депутатського корпусу парламенту (225 осіб) мали обиратися в одномандатних округах за мажоритарною системою відносно більшості, а решта 225 депутатських місць розподіляється за пропорційним принципом в загальнонаціональному багатомандатному окрузі між політичними партіями та блоками.

Зміна виборчого законодавства спричинила скорочення кількості депутатів, котрі обиралися від областей за мажоритарною системою. Відповідно Львівська область у Верховній Раді була представлена лише 13 депутатами [4]. Характерним для Львівської області є збереження відсоткового показника депутатами попереднього скликання – 38,5 % (5 осіб) [4].

Зміни відбуваються у партійному представництві обранців області. Збільшується показник депутатів-партійців і досягає рівня 76,9 % (10 осіб) від загальної кількості [4]. Найбільшу групу як і раніше утворили депутати від НРУ – 38,5 % (5 осіб), 15,4 % (2 особи) представляли ПРП, ще по 7,7 % (по 1 депутату) представляли СНПУ*, УХДП та АПУ [4].

Як і депутати попереднього скликання, новообрані представляють усі вікові групи. Але цього разу найбільші з них утворили депутати віком від 41 до 50 років – 46,2 % (6 осіб) та від 31 до 40 років – 30,8 % (4 особи). Решта ж груп кількісно рівні – по 7,7 % (по одному представнику) [4].

Відбуваються зміни й у жіночій представленості, хоча зовсім незначні – лише одна жінка здобула право представляти область у Верховній Раді (7,7 % загальної кількості) [4]. А ось освітній рівень депутатів залишається майже стабільним, оскільки лише один депутат був із незакінченою вищою освітою (7,7 %) [4].

Новий виборчий закон, який вступив у силу з моменту підписання Президентом України 30 жовтня 2001 року, зберіг виборчу систему минулих парламентських виборів.

Цього разу Львівську область представляли ще менше депутатів – 12 осіб, 33,3 % (4 особи) яких були у складі попередньої Ради [5].

Аналізуючи партійну приналежність депутатів, бачимо подальший ріст частки партійних депутатів – уже 83,3 % (10 осіб). Але на відміну від попередніх скликань НРУ втрачає тут свої домінуючі позиції – 16,7 % (2 особи). Найбільше представленою виявилась ПРП – 33,3 % (4 особи), решта ж політичних сил (УНП, УНА, СДПУ(о)) – по 8,3 % (по 1 особі) [5].

Без змін залишається рівень освіти депутатів від області. Як і в попередньому скликанні, лише один депутат має незакінчену вищу освіту (8,3 %). Якщо

минулого скликання регіон представляла одна жінка, то після виборів 2002 року до парламенту не потрапила жодна [5].

Змінилися й показники щодо вікової представленості депутатів – дві вікові групи (до 30 та понад 60 років) не мають своїх представників від Львівщини. А ось інші групи фактично вирівнялись – 41,6 % (5 осіб) депутатів віком від 41 до 50 років, 33,3 % (4 особи) – від 31 до 40 років та 25 % (3 особи) – від 51 до 60 років [5].

Таким чином, можемо виокремити тенденції розвитку та змін регіональних представників від досліджуваного регіону:

І скорочення чисельності представників області в законодавчому органі вплинуло на поступове зменшення відсоткового показника повторно обраних депутатів;

І трансформація виборчої системи призвела до зміни у ній ролі політичних партій та, відповідно, до збільшення кількості партійних представників;

І поступове зменшення аж до абсолютної відсутності наймолодшої та найстаршої вікових категорій;

І збереження максимального показника освіти; відсутність жінок серед представників області.

References

7. Бебик В. Державно-політична еліта України: проблеми і перспективи самоорганізації // Командор. – 1997. – № 3-4. – С.2-5.
8. Бучин М. Адміністративний ресурс як невід’ємний елемент виборчої практики сучасної України // Політична наука в Україні: стан і перспективи: матеріали всеукраїнської наукової конференції (Львів, 10-11 травня 2007 року) / Укл. Поліщук М., Скочиляс Л., Угрин Л. – Львів, ЦПД, 2008. – С. 140-143.
9. Народні Депутати України 2-го скликання (1994-1998). Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/radac_gs09/d_index_arh?skl=2#%C0
10. Народні Депутати України 3-го скликання (1998-2002). Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/radac_gs09/d_index_arh?skl=3
11. Народні Депутати України. Верховна Рада України IV скликання (2002-2006). Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua:7777/pls/site/p_deputat_list?skl=5
12. Рагозин Н. П. Развитие партийной системы Украины // Полис. – 2004. – № 1. – С. 89-100.
13. Фесенко В. Вітчизняна політична еліта у контексті “проекту Україна”. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n45texts/fesenko.htm>
14. Шкурат І. Роль виборів у формуванні національної і регіональних еліт // Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць Укр. Академії державного управління при Президентові України. Одеський філіал. – Випуск II. – Одеса: Аспропринт, 1999. – С. 111-118.

* СНПУ – Соціал-націоналістична партія України.